

NEDERLANDSE TAALUNIE 2003-2007

De taalgebruiker centraal

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Nieuwe accenten	2
3	Taal	4
3.1	Terugblik	4
3.2	Nieuwe accenten	4
3.3	Doorlopend beleid	5
4	Onderwijs in Nederland en Vlaanderen	6
4.1	Terugblik	6
4.2	Nieuwe accenten	7
4.3	Drie aandachtsgebieden	7
5	Nederlands over de grens	8
5.1	Terugblik	8
5.2	Nieuwe accenten	8
5.3	Bijzondere samenwerkingsverbanden	10
6	Letteren	11
6.1	Terugblik	11
6.2	Nieuwe accenten	11
7	Organisatie	13
7.1	Taken	13
7.2	Organisatiestructuur	13
7.3	Werkwijze	13
8	Begroting	14

Colofon

De taalgebruiker centraal: Nederlandse Taalunie 2003-2007
Uitgave van de Nederlandse Taalunie

februari 2003

Gehele of gedeeltelijke overname van de tekst van *De taalgebruiker centraal: Nederlandse Taalunie 2003-2007* is alleen toegestaan met bronvermelding.

Redactie

Hendrickx Van der Spek, bureau voor bedrijfscommunicatie, Bussum

Cartoons

Stefan Verwey

Vormgeving

Bailleul Ontwerpbureau, Gent

Druk

Drukkerij Vansevenant, Ieper

Wilt u reageren op deze publicatie?

Neemt u dan contact op met:

Nederlandse Taalunie
Postbus 10595
2501 HN Den Haag
Nederland
Telefoon: +31 (0)70 346 95 48
Fax: +31 (0)70 365 98 18
E-mail: secr@ntu.nl
Internet: www.taalunie.org en www.taalunieversum.org

Bezoekadres:

Lange Voorhout 19
2514 EB Den Haag
Nederland

INLEIDING

Het gaat goed met het Nederlands; dat is een van de belangrijkste conclusies uit een rapport van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren uit 2001. Het Nederlands blijkt te bloeien als nooit tevoren. De Taalunie slaagt er dus in haar missie uit te voeren en draagt bij aan de versterking van de positie van het Nederlands. Natuurlijk is de goede gezondheid van het Nederlands niet alleen te danken aan de inspanningen van de Taalunie. Het is echter wél duidelijk dat de activiteiten van de Taalunie aan die gezondheid bijdragen.

In de jaren negentig kwam de nadruk vooral te liggen op instrumenteel beleid: niet het Nederlands zelf staat centraal, maar de gebruiker ervan. De Taalunie zoekt geen status voor het Nederlands omwille van het Nederlands alleen; het beleid moet de sprekers (en schrijvers) van het Nederlands ten goede komen. In de komende jaren wil de Taalunie deze lijn versterkt voortzetten.

Beleidsprioriteiten

Voor de periode 2003-2007 heeft het Comité van Ministers van de Taalunie vier prioriteiten aangeduid. Ze zijn niet nieuw: ook in de voorgaande jaren heeft de Taalunie al een groot aantal projecten rond deze onderwerpen uitgevoerd. Het gaat om de volgende beleidsterreinen:

- de ondersteuning van het onderwijs Nederlands in het buitenland;
- het beheer en onderhoud van digitale taalbestanden;
- het sociaal taalbeleid en het gebruik van ICT in het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied;
- de ontwikkeling van een meer gemeenschappelijk letterenbeleid.

In hoofdstuk 2 van deze nota vindt u meer over deze onderwerpen.

Lopende zaken

Ook op andere beleidsterreinen blijft de Taalunie in de komende jaren actief. Daarbij gaat het vooral om taken die de Taalunie op grond van het Taalunieoverdrag verplicht is uit te voeren. Enkele voorbeelden:

- spelling;
- het beleid voor het Nederlands in Europees perspectief;
- terminologie;
- het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal.

Op sommige andere terreinen worden projecten afgebouwd dan wel beperkt om ruimte te maken voor de uitwerking van de nieuwe beleidsprioriteiten.

Inhoud van dit beleidsplan

In dit meerjarenbeleidsplan treft u een verkorte weergave aan van de beleidsvoornemens voor de periode 2003-2007. In hoofdstuk 2 gaan we nader in op de beleidsprioriteiten voor deze periode. In de hoofdstukken 3 tot en met 6 vindt u de plannen per beleidsterrein: taal (hoofdstuk 3), onderwijs in Nederland en Vlaanderen (hoofdstuk 4), Nederlands over de grens (hoofdstuk 5) en letteren (hoofdstuk 6). Per beleidsterrein geven we een korte terugblik, een overzicht van de nieuwe accenten, en enkele hoogtepunten uit de lopende en nieuwe projecten. Tot slot gaan we kort in op de organisatie en de werkwijze van de Taalunie.

NIEUWE ACCENTEN

De taalgebruiker centraal

Een groot deel van de beleidsvoornemens uit de vorige beleidsperiode is inmiddels verwezenlijkt. Een paar voorbeelden:

- Door toedoen van de Taalunie is een gezamenlijk Nederlands-Vlaams beleid uitgewerkt op het terrein van taal- en spraaktechnologie. De samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen op dit terrein is sterk geïntensiveerd.
- In Europees verband werkt de Taalunie nu samen met zusterorganisaties in een federatie van Europese taalbeleidsinstellingen.
- De subsidiesystematiek voor de neerlandistiek in het buitenland is sterk verbeterd.
- Het nieuwe Steunpunt Literair Vertalen draagt bij aan de kwaliteit van literaire vertalingen.
- Vlaanderen en Nederland werken op het gebied van onderwijs Nederlands veel meer samen. Dit bevordert de uitwisseling van deskundigheid en daarmee de kwaliteit van het onderwijs.

In de volgende hoofdstukken vindt u meer resultaten die in de afgelopen vijf jaar zijn behaald.

De realisatie van beleidsvoornemens van de afgelopen jaren schept ruimte voor nieuw beleid. In het algemeen zal de Taalunie zich in de komende periode nog meer richten op instrumenteel beleid: beleid dat rekening houdt met de taalgebruiker en zijn behoeften en met de wijzigende omstandigheden in de taalgemeenschap. De Taalunie streeft ernaar de taalgebruiker te helpen om in alle mogelijke situaties optimaal van het Nederlands gebruik te kunnen maken. Met dat doel zorgt de Taalunie er bijvoorbeeld voor dat de nodige hulpmiddelen zoals woordenboeken en taaladvies beschikbaar zijn. Ook probeert de Taalunie ervoor te zorgen dat het Nederlands in de toekomst in allerlei

situaties gebruikt kan blijven worden. Hiervoor wordt veel aandacht besteed aan de positie van het Nederlands in Europa, maar ook aan de ontwikkeling van componenten voor bijvoorbeeld automatisch vertalen en spraakherkenning. Tenslotte ondersteunt de Taalunie onderwijsactiviteiten die verschillende groepen mensen in staat moeten stellen om het Nederlands efficiënt te gebruiken.

De volgende onderwerpen staan de komende vijf jaar centraal in het beleid van de Taalunie:

> De ondersteuning van het onderwijs Nederlands in het buitenland

Het onderwijs Nederlands in het buitenland is een succes: aan ruim tweehonderd universiteiten in meer dan veertig landen wordt Nederlands onderwezen. In de komende jaren is het beleid vooral gericht op kwalitatieve verdieping van het onderwijs en verzelfstandiging van de vakgroepen. Een belangrijk instrument hiervoor vormen de subsidies, waarmee de Taalunie vakgroepen in het buitenland ondersteunt. Voor de verdeling van deze subsidies is in de afgelopen periode een nieuwe, transparantere structuur uitgewerkt. Deze systematiek wordt in de komende periode verfijnd en aangepast aan de voortdurend veranderende omstandigheden in de buitenlandse neerlandistiek.

Een nieuw accent voor het reguliere onderwijs is het grenslandenbeleid: de Taalunie zal het primair en secundair onderwijs Nederlands in Wallonië, Noord-Frankrijk en de Duitse grensstreek beter ondersteunen.

> Het beheer en onderhoud van digitale bestanden

In de afgelopen periode is een groot aantal bestanden op het gebied van het Nederlands digitaal beschikbaar gekomen. Denk aan de bestanden van de Woordenlijst Nederlandse taal, de Algemene Nederlandse Spraakkunst, het Corpus Gesproken Nederlands, de woordenboekbestanden van de Commissie Lexicografische Vertaalvoorzieningen en diverse bestanden op het gebied van terminologie. De komende jaren besteedt de Taalunie veel aandacht aan *beheer, onderhoud en beschikbaarheid* van deze bestanden. De Taalunie zet hiervoor een

centrale voor taal- en spraaktechnologie op, de zogenaamde TST-centrale. Grote bestanden en programma's die met overheidsgeld zijn ontwikkeld, worden in de TST-centrale beheerd, onderhouden en beschikbaar gesteld aan gebruikers.

> **Sociaal taalbeleid en het gebruik van ICT in het onderwijs Nederlands**

Taalgebruikers in achterstandssituaties krijgen veel aandacht in het onderwijsbeleid van de Taalunie. Zij beheersen het Nederlands vaak onvoldoende om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Om deze groepen van dienst te zijn onderneemt de Taalunie activiteiten die zich richten op het onderwijs Nederlands als tweede taal (NT2) voor allochtonen en het alfabetiseringsonderwijs aan volwassen autochtone burgers. De samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen kan bijdragen aan een efficiëntere opzet van het onderwijs aan deze groepen.

De nadruk op sociaal taalbeleid komt tot uiting in de *inhoud* van de projecten: daartegenover ziet de Taalunie ICT vooral als een *middel*. ICT wordt gebruikt om informatie over sociaal taalbeleid, projectresultaten en dergelijke bekend te maken aan een groot publiek. Omdat bij de uitwerking van een sociaal taalbeleid samenwerking een belangrijke factor is, speelt ICT ook een belangrijke rol bij de uitwisseling tussen de betrokken partijen. Het Taalunieversum, de verzamelde internetvoorzieningen voor het Nederlands die de Taalunie steunt, biedt daarvoor uitstekende mogelijkheden. Dit kanaal wordt de komende jaren dan ook verder uitgebouwd voor de activiteiten gericht op sociaal taalbeleid.

> **De ontwikkeling van een meer gemeenschappelijk letterenbeleid**

Nederland en Vlaanderen voeren elk hun eigen letterenbeleid. De komende jaren onderzoekt de Taalunie in hoeverre dit beleid meer gemeenschappelijk opgezet kan worden. Daarbij wordt nagegaan op welke terreinen

Vlaams-Nederlandse samenwerking meerwaarde biedt. Eén terrein waarop de samenwerking al wat verder is, is de leesbevordering. De Taalunie hoopt vooral op dit terrein vorderingen te maken.

TAAL

3.1. Terugblik

Met haar taalbeleid wil de Taalunie ervoor zorgen dat de burger in alle mogelijke situaties nu en in de toekomst efficiënt gebruik kan maken van het Nederlands. Een voorwaarde daarvoor is dat de burger over alle benodigde bronnen, hulpmiddelen en producten kan beschikken om het Nederlands zo goed mogelijk te gebruiken. Ook is het van belang dat de Nederlandse taal op allerlei terreinen en in diverse situaties als instrument beschikbaar blijft. Tijdens de beleidsperiode 1998 – 2002 kregen twee onderwerpen bijzondere aandacht. Dat waren ten eerste de optimalisatie van de *taalinfrastructuur*, en ten tweede de *positie van het Nederlands*, met name in de Europese Unie.

Taalinfrastructuur

Om het Nederlands een volwaardige positie in de informatiemaatschappij te garanderen, lag de nadruk op de digitale infrastructuur. Een voorbeeld is het project NL-Translex, waarbij Nederlandstalige componenten in vertaalsystemen zijn ontwikkeld; een ander voorbeeld is de betrokkenheid van de Taalunie bij het Corpus Gesproken Nederlands. Daarnaast is veel geïnvesteerd in een netwerk voor samenwerking binnen de sector taal- en spraaktechnologie in Nederland en Vlaanderen. Dit heeft geresulteerd in het Platform voor het Nederlands in Taal- en Spraaktechnologie. In dit platform proberen Vlaamse en Nederlandse ministeries samen met andere financierende partijen de juiste voorwaarden te scheppen om het Nederlands een volwaardige plaats te geven in de taal- en spraaktechnologie.

Nederlands in Europa

De samenwerking met 'zusterinstellingen' binnen Europa heeft in de vorige beleidsperiode structureel vorm gekregen. Belangrijke partners zijn onder meer het Institut für Deutsche Sprache, de Délégation Générale à la langue française et aux langues de France en de Scandinavische taalraden. De basis voor de samenwerking werd gelegd tijdens de Taalunieconferentie van 1999;

daarna is in drie werkconferenties nadere invulling gegeven aan de plannen. De deelnemende organisaties hebben besloten tot de oprichting van een Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen. Hierin zijn veertien van de vijftien Europese lidstaten vertegenwoordigd. De Taalunie voert het secretariaat van de Federatie en coördineert een van de projecten die de Federatie in 2003 uitvoert.

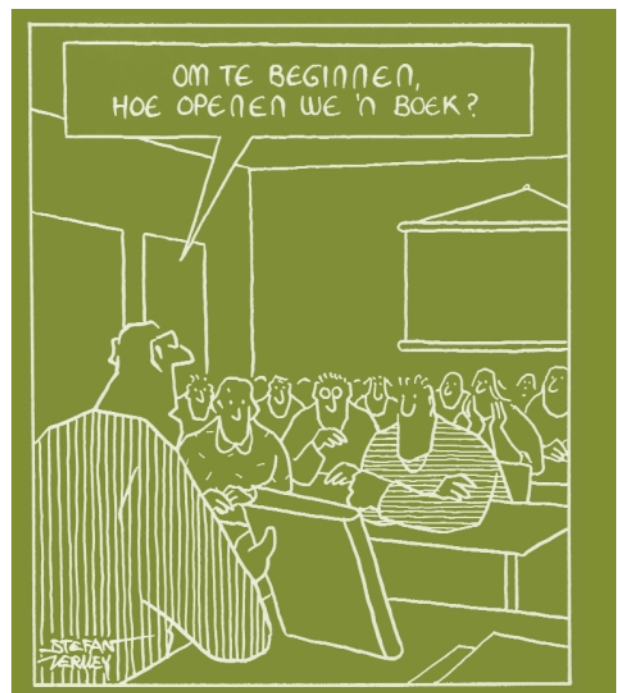
3.2. Nieuwe accenten

Voor de periode 2003 - 2007 ligt de nadruk op de volgende beleidsterreinen:

- Het Nederlands in taal- en spraaktechnologie. Waar in de vorige periode de ontwikkeling van nieuwe voorzieningen centraal stond, gaat het de komende jaren vooral om het beheer van digitale taalmaterialen en om de wijze waarop die ter beschikking gesteld kunnen worden.
- De positie van het Nederlands in Europa. Daarbij blijft de nadruk liggen op samenwerking met andere talen. Was het beleid in het verleden vooral gericht op de Europese instanties, in de komende jaren staan de taalbehoeften van de Europese burgers centraal.

Taal- en spraaktechnologie

Taalvoorzieningen via internet, beschikbaar voor het grote publiek: die staan de komende jaren centraal bij de Taalunie. Voorbeelden zijn hulpmiddelen als de Wordenlijst Nederlandse taal, de lijst van aardrijkskundige namen en terminologiebestanden. De Taalunie streeft daarbij naar integratie van en synergie tussen de verschillende bronnen. Een voorbeeld is de

website *Taaladvies on line*; dit is een taaladvieslijn via internet die kosteloos beschikbaar is voor het grote publiek. Deze website is een samenwerkingsproject van de Taalunie, het Genootschap Onze Taal en de Taaltelefoon. De komende jaren wordt *Taaladvies on line* uitgebreid en beter toegankelijk gemaakt.

In de afgelopen periode werden de digitale infrastructuur en basisvoorzieningen voor het Nederlands gerealiseerd. De Taalunie zorgt ervoor dat in de komende jaren nieuwe basisvoorzieningen tot stand komen. Bovendien is er veel aandacht voor *beheer, onderhoud, beschikbaarheid en multifunctionaliteit van de digitale materialen* die met overheidsmiddelen tot stand zijn gebracht. Daartoe wordt een *TST-centrale* opgezet, die bestaande materialen, expertises en centra samenbrengt. Op termijn kunnen ook commerciële bronnen in de centrale worden opgenomen.

Europese burgers, Nederlandse taal

De Europese positie van het Nederlands blijft in de komende periode een *hot item* – om het maar eens Europees te formuleren. Het accent ligt de komende jaren op de behoefte van de Europese, mobieler wordende burger. Het advies van de Raad, *Naar een samenhangend taalbeleid voor het Nederlands vanuit Europees perspectief*, vormt een belangrijke leidraad voor het Taaluniebeleid op dit terrein. De Europese Federatie dient als hefboom. De Taalunie wil binnen de federatie een voortrekkersrol blijven spelen. Daarnaast zoekt de Taalunie bilaterale

samenwerking met andere landen voor specifieke projecten. Zo ligt bijvoorbeeld voor overheidsterminologie samenwerking met de Franstalige gemeenschap van België voor de hand.

3.3 Doorlopend beleid

Tot de lopende werkzaamheden behoren in de eerste plaats de zorg voor de spelling en spraakkunst en de ondersteuning van de projecten van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie. Mede door de inspanningen van de Taalunie zijn op verschillende van de genoemde terreinen concrete producten gerealiseerd. Belangrijke voorbeelden zijn de Woordenlijst Nederlandse taal, de Algemene Nederlandse Spraakkunst en het Woordenboek der Nederlandsche Taal. Deze producten worden de komende jaren waar nodig geactualiseerd en aan een breed publiek ter beschikking gesteld. Zo zal in 2005 een herziene editie van de Woordenlijst Nederlandse taal het licht zien. De spellingregels veranderen daarbij niet.

Overigens is ook op dit gebied een duidelijke relatie met de nieuwe beleidsaccenten te zien. Bijna alle taalproducten die hierboven genoemd zijn, zijn inmiddels immers digitaal beschikbaar. Al deze bestanden moeten worden beheerd, beschikbaar gesteld aan geïnteresseerden en auteursrechtelijk beschermd. De werkzaamheden die dit met zich meebrengt, passen uitstekend binnen de plannen die de Taalunie heeft voor het beheer van digitale materialen.

TST-centrale

Wat is de TST-centrale? Een verzameling van digitale taalvoorzieningen die centraal beheerd worden. Het beheer wordt gecoördineerd door de Taalunie. Er wordt samengewerkt met bestaande expertisecentra, zoals het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, universiteiten, uitgevers van woordenboeken en softwareontwikkelaars. De TST-centrale moet toegang geven tot onder meer de volgende bestanden:

- *de corpora van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie;*
- *het Corpus Gesproken Nederlands;*
- *de woordenboekbestanden van de Commissie Lexicografische Vertaalvoorzieningen;*
- *de elektronische Algemene Nederlandse Spraakkunst;*
- *de bestanden en hulpmiddelen van de Commissie Terminologie.*

Deze bronnen zijn van groot belang voor de wetenschap en het bedrijfsleven. Ze kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden voor spraakgestuurde informatiediensten (zoals automatische reisinformatie). De TST-centrale moet ervoor zorgen dat alle belanghebbenden de bronnen snel en tegen doorzichtige voorwaarden kunnen raadplegen.

ONDERWIJS

IN NEDERLAND EN VLAANDEREN

4.1 Terugblik

Het beleid dat de Taalunie voert ten behoeve van het onderwijs Nederlands in Nederland en Vlaanderen vormt een aanvulling op het beleid dat de Vlaamse en Nederlandse onderwijsministers afzonderlijk voeren. In de afgelopen beleidsperiode heeft de Taalunie zich vooral gericht op de *ondersteuning van de onderwijspraktijk en op onderzoek*.

Onderzoek

De Taalunie heeft zich de laatste jaren sterk gemaakt voor praktijkrelevant en resultaatgericht onderzoek. Leerlingen in taalachterstandssituaties kregen daarbij speciale aandacht. Zowel in Nederland als Vlaanderen zoekt men naar oplossingen voor de vaak complexe problemen die zich binnen het onderwijs aan niet-Nederlandstalige leerlingen voordoen. Omdat in een aantal situaties niet duidelijk was welke taaldoelen het onderwijs aan deze leerlingen zou moeten nastreven, heeft de Taalunie dit onderzocht. Zo werd beschreven welke taaldoelen leerlingen in het onderwijs aan jonge anderstalige kinderen en in het inburgeringsonderwijs minimaal zouden moeten halen. De uitkomsten zijn gepubliceerd in *Referentiekader vroege tweedetaalverwerving* (2001) en *Doelbewust inburgeren, een visietekst* (2002). Deze publicaties dienen als basis voor verdere activiteiten.

Ondersteuning van de onderwijspraktijk

De Taalunie heeft zich niet alleen met onderzoek bezig gehouden. Ze heeft ook verschillende activiteiten ontplooid die zijn gericht op de onderwijspraktijk. Een voorbeeld hiervan is de uitwisseling van docenten Nederlands aan lerarenopleidingen voor het basis-/ primair onderwijs in Vlaanderen en Nederland. De docenten konden op deze manier de verschillen en de overeenkomsten tussen de onderwijspraktijk in Nederland en Vlaanderen ervaren. De uitwisselingsprogramma's

hebben bovendien geleid tot intensievere samenwerking tussen lerarenopleiders in het hele taalgebied. Uit deze samenwerking is de Nederlands-Vlaamse vereniging van lerarenopleiders voor het basis-/ primair onderwijs, LOPON2, voortgekomen. De vereniging streeft ernaar het onderwijs in en van het Nederlands te verbeteren.

De Taalunie heeft zich ook ingezet voor de ondersteuning van leraren in het basis-/ primair en voortgezet/ secundair onderwijs, zodat zij kunnen profiteren van kennis en inzichten uit het hele taalgebied. De jaarlijkse *Taalunie-Onderwijsprijs* en de ondersteuning van docenten via het *Taalunieversum* zijn hiervan duidelijke voorbeelden.

Verder kreeg het onderwijs aan volwassenen de afgelopen beleidsperiode veel aandacht. Zo heeft de oprichting van het Platform Volwassenenonderwijs Nederlands als tweede taal belangrijke deskundigen op het terrein van het onderwijs Nederlands aan allochtonen samengebracht. Het platform biedt de Taalunie een klankbord voor activiteiten die gericht zijn op het onderwijs aan deze doelgroep.

4.2 Nieuwe accenten

In de komende beleidsperiode gaat de Taalunie verder op de ingeslagen weg. Het sociale belang van het Nederlands blijft centraal staan. Daarbij richt de Taalunie zich vooral op de onderwijspraktijk en de beleidsvoering.

Naast het sociaal taalbeleid vormt ICT de komende jaren een belangrijk speerpunt in het beleid van de Taalunie. In het verleden kreeg de ondersteuning van docenten via internet al veel aandacht. De komende periode wil de Taalunie dit medium gebruiken voor verdergaande uitwisseling en samenwerking in het onderwijsveld.

4.3 Drie aandachtsgebieden

Het beleid voor het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied richt zich de komende vijf jaar op drie soorten activiteiten:

- gezamenlijke kaderontwikkeling;
- netwerkvorming;
- verspreiding van positieve voorbeelden.

Gezamenlijke kaderontwikkeling

In het verleden leverden de uitwisseling en gezamenlijke uitwerking van materialen voor het onderwijs Nederlands nogal eens problemen op. Reden hiervoor was dat Nederland en Vlaanderen onafhankelijk van elkaar eindtermen, basiscompetenties en evaluatiemiddelen vaststelden. Om de uitwisseling van kennis en middelen te verbeteren, stimuleert de Taalunie de gezamenlijke ontwikkeling van uitgangspunten voor het onderwijs. Hiervoor laat de Taalunie een aantal basisdocumenten ontwikkelen die de verschillende partijen in het onderwijsveld moeten ondersteunen bij de uitwerking van hun beleid.

Netwerkvorming

Bij alle activiteiten die de Taalunie onderneemt, vormen de vragen uit het veld een belangrijk uitgangspunt. Om de belangrijkste vragen in kaart te brengen, maakt de Taalunie gebruik van grensoverschrijdende netwerken. Voorbeelden hiervan zijn het Platform Onderwijs Nederlands, het Platform Volwassenenonderwijs NT2, de stichting Het Schoolvak Nederlands, de vereniging voor lerarenopleiders LOPON2 en de cel NT2 van de Nederlandstalige Universitaire Talencentra.

Daarnaast stimuleert de Taalunie het ontstaan van meer informele, open netwerken. Zo wil de Taalunie in het Taalunieversum op internet een plaats creëren waar Vlaamse en Nederlandse studenten, docenten en andere onderwijsdeskundigen informatie over hun vak en over elkaar kunnen vinden. Met het Virtueel Expertisenetwerk NT2 wordt een experiment opgezet voor docenten in het voortgezet/ secundair onderwijs. Daarbij wordt een reeks conferenties aan een interactieve website gekoppeld. Als dit experiment succesvol blijkt, wordt het netwerk uitgebreid met andere doelgroepen.

Positieve voorbeelden

Door actieve deskundigen en sleutelfiguren in Nederland en Vlaanderen te laten samenwerken, wil de Taalunie ook hun achterban bereiken. Bijvoorbeeld door goede praktijkvoorbeelden uit Nederland en Vlaanderen te bundelen en naar buiten te brengen. De ervaringen met de Taalunie-Onderwijsprijs laten zien dat deze werkwijze zinvol is. Veel scholen en onderwijsondersteuners gebruiken deze voorbeelden om hun eigen praktijksituatie een positieve impuls te geven.

Alfabetisering van autochtone Nederlanders en Vlamingen

Zowel in Nederland als Vlaanderen wonen relatief veel autochtone analfabeten. Tot nu toe hadden beide delen van het taalgebied hun eigen manier om daarmee om te gaan. Veel van de problemen waarmee Vlaanderen en Nederland kampen zijn echter vergelijkbaar. Het lijkt dan ook zinvol om deze problematiek gezamenlijk aan te pakken. Daarom werkt de Taalunie de komende periode een referentiekader met uitgangspunten voor het alfabetiseringsonderwijs uit. Dit kader moet verdere Nederlands-Vlaamse uitwisseling en samenwerking rond alfabetisering mogelijk maken.

NEDERLANDS OVER DE GRENS

5.1 Terugblik

Het onderwijs Nederlands in het buitenland heeft zich de laatste jaren zeer sterk ontwikkeld, zowel in kwantitatief als kwalitatief opzicht. Het aantal landen waar Nederlands aan universiteiten wordt gegeven, is de laatste vijftien jaar gegroeid van 27 naar 41. Het aantal vakgroepen neerlandistiek is in diezelfde periode toegenomen van 155 naar 203. Dat is niet alleen te danken aan de inzet en betrokkenheid van vele docenten Nederlands in het buitenland, maar ook aan de verbetering van het beleidsinstrumentarium van de Taalunie.

Centrale ondersteuning

De Taalunie steunt de universiteiten in het buitenland met subsidies. Daarnaast biedt de Taalunie centrale voorzieningen aan waarop de vakgroepen Nederlands in het buitenland een beroep kunnen doen. Deze centrale ondersteuning werd in de afgelopen periode uitgebreid en verbeterd. Voorbeelden hiervan zijn:

- de oprichting van het Steunpunt Nederlands als vreemde taal;
- de vernieuwing van het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal, dat werd aangepast aan hedendaagse inzichten over toetsing;
- de uitbreiding van het aantal na- en bijscholingsmogelijkheden voor docenten.

Grenslanden

Het onderwijs Nederlands in het primair, secundair en volwassenenonderwijs in het buitenland kreeg de afgelopen beleidsperiode maar beperkte aandacht. Wel heeft de Taalunie een begin gemaakt met de systematisering van de ondersteuning van het onderwijs Nederlands in de grensgebieden. De verschillende initiatieven op dit terrein waren onderwerp van bespreking tijdens het vierde colloquium *Nederlands in*

de Wereld. Hieraan namen ruim honderd beleidsmakers en onderwijsdeskundigen uit de grensregio's en het Nederlandse taalgebied deel. Uit die bijeenkomst bleek dat deze regio's duidelijk behoefte hebben aan structurele ondersteuning vanuit het taalgebied.

5.2 Nieuwe accenten

Het succesvolle beleid voor de neerlandistiek in het buitenland wordt uitgebreid. De ondersteuning van vakgroepen door middel van subsidies en centrale voorzieningen wordt verder geperfectioneerd. Nieuw is de structurering van de steun voor het reguliere onderwijs in de grensgebieden van het Nederlandse taalgebied.

Nieuwe subsidiesystematiek

De afgelopen beleidsperiode heeft de Taalunie de subsidiëring van de neerlandistiek in het buitenland beter gestructureerd. Daardoor is het aanvragen en toekennen van subsidies transparanter en eenvoudiger geworden. Het systeem is flexibel opgezet, waardoor het eenvoudig kan worden aangepast aan de zich veranderende omstandigheden. Regio's waarvoor in de vorige periode bijzonder beleid is ontwikkeld, zoals Midden- en Oost-Europa en Zuid-Afrika, vallen nu ook onder deze systematiek.

De Taalunie werkt een onderhoudsschema uit voor alle landen in de wereld waar onderwijs Nederlands aan universiteiten wordt gegeven. Daarin staat elk jaar een bepaald land of een bepaalde regio centraal. Zo kan de Taalunie waar nodig maatwerk leveren en een impuls geven aan de neerlandistiek ter plaatse.

Centrale initiatieven

De centrale ondersteuning blijft een belangrijk aandachtspunt in de komende jaren. Zo zal de Taalunie

een aantal projecten ontwikkelen of uitbouwen op het gebied van informatievoorziening, advisering en certificering.

Bij de informatievoorziening en advisering voor de neerlandistiek in het buitenland speelt het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal een grote rol. Het Steunpunt stelt onder meer informatie over lesmateriaal beschikbaar en geeft aan waar lacunes bestaan. Het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal wordt verder uitgewerkt. In de afgelopen periode werden de examens op verschillende doelgroepen toegespitst. In de komende periode worden de profielen uitgebreid.

Grenslandenbeleid

De Taalunie ontwikkelt speciaal beleid voor onderwijs Nederlands in de grensgebieden: Wallonië, Noord-Frankrijk en de Duitse grensstreek. In deze gebieden bestaat namelijk grote behoefte aan ondersteuning van het onderwijs Nederlands in het primair, secundair en volwassenenonderwijs. De uitkomsten van het colloquium

Nederlands in de Wereld vormen de basis voor het grenslandenbeleid. Dit beleid richt zich niet alleen op de specifieke ondersteuning per regio, maar ook op algemene ondersteuning vanuit het Nederlandse taalgebied. De Taalunie werkt samen met de instanties die verantwoordelijk zijn voor het onderwijs Nederlands in de verschillende regio's.

Speerpunten grenslandenbeleid

Bij het vormgeven van het grenslandenbeleid voorziet de Taalunie de volgende activiteiten:

- *het opzetten van na- en bijscholing van docenten;*
- *het ontwikkelen van een ondersteuningscentrum;*
- *het ontwikkelen van digitale netwerken (lokaal en centraal) voor lesmateriaal, informatie over bij- en nascholing en voor contacten tussen docenten;*
- *het bevorderen van onderling contact tussen docenten Nederlands;*
- *het verbeteren van het imago van het Nederlands;*
- *het ondersteunen van de ontwikkeling van benodigd specifiek lesmateriaal dat commercieel niet interessant is.*

5.3 Bijzondere samenwerkingsverbanden

Met een aantal landen en gebieden heeft de Taalunie een bijzondere relatie. Daarbij gaat het in de eerste plaats om landen die een historische band met het Nederlands hebben: Suriname, Indonesië en Zuid-Afrika. De samenwerking met deze landen gaat in een aantal gevallen verder dan ondersteuning en uitwisseling op het gebied van onderwijs.

- Op onderwijsgebied bestaat er al langere tijd samenwerking tussen de Taalunie, de Nederlandse Antillen, Aruba en Suriname. Inmiddels heeft Suriname een geassocieerd lidmaatschap van de Taalunie aangevraagd. Een dergelijk lidmaatschap betekent dat de samenwerking veel meer kan gaan omvatten. In de komende beleidsperiode krijgt de associatie verder vorm.
- In Indonesië neemt het Nederlands nog steeds een belangrijke positie in als bronnentaal in het academisch onderwijs. Ook de belangstelling voor cursussen hedendaags Nederlands groeit. Daarom spant de Taalunie zich ook de komende jaren in om het onderwijs Nederlands in Indonesië te ondersteunen. Het Erasmus Taalcentrum, de afdeling van de Taalunie in Jakarta, speelt daarbij een belangrijke rol.
- Met Zuid-Afrika gaat de Taalunie samenwerkingsprojecten aan die gericht zijn op het omgaan met meertaligheid. Terreinen waarop de Taalunie erg actief is, zoals taal- en spraaktechnologie en certificering, staan hierbij bovenaan de agenda. De nauwe linguïstische band die tussen het Nederlands en het Afrikaans bestaat, biedt daarbij een praktisch voordeel.

LETTEREN

6.1 Terugblik

Op het gebied van boeken, lezen en letteren is de laatste jaren sprake van een toenemende integratie van Nederland en Vlaanderen. Zo zijn boeken van Nederlandse en Vlaamse schrijvers verkrijgbaar in het hele taalgebied en passeren schrijvers regelmatig de Belgisch-Nederlandse grens om op te treden tijdens literaire manifestaties. Ook de uitwisseling en samenwerking tussen het Nederlandse en Vlaamse boekenvak en het bibliotheek- en documentatiewezen is verder uitgebouwd. Het Overleg Nederlandstalige Uitgeverij en Boekhandel en het Samenwerkingsverband Bibliotheek en Documentatie, twee Taalunie-gremia, hebben daarbij een belangrijke rol gespeeld. Vooral op het terrein van leesbevordering en vertaalbeleid zijn belangrijke stappen gezet.

Literatuurwetenschap

Wat de literatuurwetenschap betreft, is gewerkt aan een actueel overzichtswerk over de recente literatuurgeschiedenis. Dit bestond nog niet voor het Nederlandse taalgebied. Verder heeft de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren er met steun van de Taalunie voor gezorgd dat een groot aantal literaire teksten toegankelijk is geworden via internet.

Steunpunt Literair Vertalen

Op het gebied van literair vertalen is voorzichtig begonnen met een geïntegreerde beleidsvoering. Zo heeft de Taalunie in nauwe samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Nederlands Literair Productie- en Vertalingenfonds gezorgd voor de oprichting van het Steunpunt Literair Vertalen. Binnen dit steunpunt werken universiteiten en letterenfondsen samen aan de opleiding en deskundigheidsbevordering van literaire vertalers. De subsidiëring van dit samenwerkingsverband loopt via de Taalunie.

6.2 Nieuwe accenten

De ontwikkeling van een Nederlands-Vlaams letterenbeleid is een van de prioriteiten in de nieuwe beleidsperiode. De Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren brengt in 2003 een advies uit over Nederlands-Vlaamse samenwerking op het gebied van letteren. Vervolgens belegt de Raad een conferentie waarbij de invulling van zo'n gezamenlijk beleid centraal staat. Op basis van het advies en de uitkomsten van de conferentie wordt bekeken voor welke onderdelen van het letterenveld gezamenlijke activiteiten worden opgezet.

Leesbevorderingsprojecten

Om het lezen te bevorderen, worden vanaf 2003 twee Nederlands-Vlaamse projecten uitgevoerd: één voor leesbevordering in het voortgezet/ secundair onderwijs en één voor studenten van lerarenopleidingen voor het basis-/ primair onderwijs.

Het project voor het voortgezet/ secundair onderwijs heet Inktaap en werd in 2002 voor het eerst uitgevoerd. Bovenbouwleerlingen moeten een selectie lezen van de boeken die zijn genomineerd voor drie belangrijke literatuurprijzen: AKO, Libris en Gouden Uil. Ze kiezen daaruit hun eigen winnaar. Bij de feestelijke prijsuitreiking discussiëren leerlingen uit Nederland en Vlaanderen over de boeken en ontmoeten ze de genomineerde auteurs.

Voor de studenten van lerarenopleidingen voor het basis-/ primair onderwijs wordt een project ontwikkeld dat is gericht op de omgang met jeugd- en kinderliteratuur. De studenten leren de boeken te beoordelen op hun literaire kwaliteit en hun bruikbaarheid in het basis-/ primair onderwijs.

letteren ontstaan.

Doordat binnen de Taalunie samenwerkingsverbanden voor het boekenvak en het bibliotheekwezen actief zijn, kan de Taalunie een belangrijke rol spelen bij de afstemming en bundeling van informatie voor en over het letterenveld. Samen met instellingen die zich bezighouden met onderwijs, wetenschappen en media wil de Taalunie een strategisch plan uitwerken dat de basis voor het informatiesysteem moet vormen.

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren is met steun van de Taalunie begonnen literaire teksten uit het publieke domein via internet toegankelijk te maken. In de komende beleidsperiode staan de verdere uitbreiding van de digitale bibliotheek en het onderhoud van de website op het programma.

Leesbevordering

Met de oprichting van de Stichting Lezen in Vlaanderen hebben beide delen van het taalgebied nu een eigen Stichting Lezen. De Taalunie probeert samen met de beide Stichtingen gemeenschappelijk beleid te ontwikkelen. Daarnaast bekijkt de Taalunie samen met de Stichtingen Lezen welke nieuwe initiatieven op het gebied van leesbevordering ontwikkeld moeten worden. Er bestaan plannen voor een databank met onderzoeksresultaten, modellen voor leesbevorderingsprojecten en namen en adressen van instellingen en personen die deskundig zijn op het gebied van leesbevordering. Ook wordt gedacht aan leesbevorderingsprojecten voor jongeren die uit een taalarme omgeving komen of een andere culturele achtergrond hebben.

Digitale informatievoorziening

Op internet is een grote hoeveelheid gegevens over Nederlandstalige schrijvers, boeken en literaire instellingen te vinden. Hetzelfde geldt voor literaire agenda's en informatie over de beschikbaarheid van Nederlandstalige titels. Bundeling van deze gegevens maakt de informatie een stuk bruikbaar voor lezers, scholieren en docenten. Op deze manier kan een maatschappelijk relevant communicatiesysteem voor de

ORGANISATIE

7.1 Taken

De Nederlandse en Vlaamse overheid werken in de Nederlandse Taalunie op verschillende terreinen samen. De activiteiten zijn onder te brengen in drie hoofdcategorieën: taal, onderwijs en letteren. De basis van deze samenwerking vormt het Taalunieverdrag van 1980.

Op grond van het Taalunieverdrag houdt de Taalunie zich bezig met onder meer spelling, grammatica, terminologie en het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal. Daarnaast zijn er taken waarvoor Nederland en Vlaanderen later de bevoegdheid aan de Taalunie hebben overgedragen. De belangrijkste daarvan is de neerlandistiek buiten het taalgebied. Tot slot zijn er ook werkterreinen waarop het beleid van de Taalunie een aanvulling is op het afzonderlijke beleid van Nederland en Vlaanderen. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied.

7.2 Organisatiestructuur

De Nederlandse Taalunie bestaat uit vier organen, die evenredig zijn samengesteld uit Nederlandse en Vlaamse vertegenwoordigers:

- Het *Comité van Ministers* stelt het beleid vast. In dit orgaan hebben de bewindslieden voor Onderwijs en Cultuur van Nederland en Vlaanderen zitting.
- De *Interparlementaire Commissie* controleert het Comité. De Commissie bestaat uit 22 Nederlandse

en Vlaamse volksvertegenwoordigers.

- De *Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren*, die twaalf leden telt, is het adviescollege.
- Het *Algemeen Secretariaat* in Den Haag zorgt voor de voorbereiding en uitvoering van het beleid.

7.3 Werkwijze

In de afgelopen beleidsperiode hebben alle Taalunieorganen onderzocht of hun werkwijze verbeterd kon worden. Voor de Interparlementaire Commissie en de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren heeft dat geleid tot een aanpassing van de werkwijze. Ook het Algemeen Secretariaat heeft zijn interne organisatie verbeterd. Dit alles moet ertoe leiden dat zowel de werkwijze van de verschillende organen als de samenwerking tussen de organen efficiënter verloopt.

Bij de voorbereiding en uitvoering van het beleid werkt het Algemeen Secretariaat nauw samen met het taal- en letterenveld in Vlaanderen en Nederland. In de komende jaren wordt deze samenwerking nog geïntensiveerd. De samenwerking krijgt vorm in een aantal tijdelijke of permanente commissies, werkgroepen en netwerken. Ook de informatieverstrekking aan een groter publiek krijgt meer aandacht. Het Taaluniesum, de verzamelde internetvoorzieningen voor het Nederlands die de Taalunie steunt, wordt hiervoor meer nog dan in het verleden het belangrijkste instrument.

Uit het Taalunieverdrag:

De Taalunie heeft tot doel de integratie van Nederland en de Nederlandse gemeenschap in België op het gebied van de Nederlandse taal en letteren in de ruimste zin.

Tot dit gebied behoren: de taal en letteren als onderwerp van wetenschap, de letteren als vorm van kunst, de taal als communicatiemiddel van de wetenschappen, de taal als medium van de letteren, het onderwijs van de taal en van de letteren en, meer in het algemeen, de taal als instrument voor maatschappelijk verkeer.

Tot de doelstellingen van de Taalunie behoren:

1. *de gemeenschappelijke ontwikkeling van de Nederlandse taal;*
2. *de gemeenschappelijke bevordering van de kennis en het verantwoorde gebruik van de Nederlandse taal;*
3. *de gemeenschappelijke bevordering van de Nederlandse letteren;*
4. *de gemeenschappelijke bevordering van de studie en verspreiding van de Nederlandse taal en letteren in het buitenland.*

BEGROTING

Toelichting

De meerjarenbegroting 2003 - 2007 is ter vergelijking naast de begroting van 2002 gezet. Op de bedragen wordt jaarlijks een indexatie voor loon- en prijsstijgingen toegepast.

Inkomsten

De bijdragen aan de Nederlandse Taalunie zijn afkomstig van Nederland en Vlaanderen. Nederland stelt ongeveer twee derde van de middelen ter beschikking, Vlaanderen een derde.

Tot nu toe stelden Nederland en Vlaanderen de financiële middelen voor de Taalunie deels beschikbaar als geormerkte doelsubsidies. Met ingang van 2003 worden de middelen omgezet in bijdragen voor het totale beleid van de Taalunie. Dit maakt het gemakkelijker om te schuiven binnen de Taaluniebegroting en dus om recht te doen aan (nieuwe) prioriteiten.

Uitgaven

In de uitgavenbegroting zijn enkele posten pro memorie (pm) opgenomen, zonder vermelding van een bedrag. De middelen voor deze onderdelen worden extern, buiten de reguliere begroting, gezocht.

Zo probeert de Taalunie een goede afstemming te bereiken met initiatieven die door Nederland en Vlaanderen apart worden genomen. Sociaal taalbeleid in het onderwijsveld vormt hiervan een mooi voorbeeld.

Communicatie

De extra aandacht voor communicatie blijkt niet direct uit de begroting. Dit komt doordat de kosten voor communicatie voor specifieke projecten zijn ondergebracht in de begroting van de werkvelden. Het budget voor communicatie met deskundigen in het taal- en letterenveld, dat wel een stijging vertoont, wordt vermeld onder *interne en externe vertegenwoordiging*.

Personele doorbelasting projecten en werkvelden

In deze begrotingspost zijn de personele kosten voor beleidsmedewerkers ondergebracht, die op basis van de jaarlijkse capaciteitsbegrotingen aan de verschillende projecten en werkvelden worden toegewezen.

MEERJARENBEGROTING 2003 - 2007

(bedragen in €)

Inkomsten	2002	2003 - 2007 (jaarlijks)
Bijdragen Nederland	4.665.769	5.205.000
Bijdragen Vlaanderen	2.244.397	2.851.000
Royalty's	45.378	34.000
Overige inkomsten	503.511	515.000
Totaal inkomsten	7.459.055	8.605.000

Uitgaven	2002	2003 - 2007 (jaarlijks)
Apparaatskosten	734.409	741.000
Communicatie	172.436	161.000
Interne en externe vertegenwoordiging	212.120	250.000
Werkvelden:	5.593.295	6.668.000
Taal	1.858.275	2.256.000
Onderwijs	2.985.420	3.534.000
Letteren	749.600	878.000
Personele doorbelasting projecten en werkvelden	746.795	785.000
Totaal uitgaven	7.459.055	8.605.000

